

В 2017 году на русском языке вышла книга «Сербский народ и его язык» одного из самых знаменитых югославских лингвистов второй половины XX века — академика Павле Ивича. Это практически первый популярный учебник на русском по истории сербского языка. Работу по переводу книги, по подготовке ее к печати осмыслила и во многом выполнила профессор МГУ Екатерина Ивановна Якушкина (1977—2026). С благодарной памятью о ней мы предлагаем написать адаптированный отрывок из этой книги.

Павле Ивић „Српски народ и његов језик“

Писање на српскословенском и народном језику настављено је, али у знатно мањем обиму, и после пада српских држава под турску власт. Занимљиво је да је од краја XIV до половине XVI века, захваљујући угледу средњовековне српске државе, српски био један од дипломатских језика у југоисточној Европи: њиме су се у својој међународној преписци служили турски, као и мађарски и румунски владари.

С владавином Турака у српски језик ушле су и речи из њиховог језика. Данас употребљавамо те речи често и не знајући да су страног порекла: *парче*, *кајсија*, *џигерица*, *ракија*, *марама*, *чарапа*, *чизма*, *торба*, *јастуик*, *душек*, *кутија*, *кашика*, *чекић*, *мердевине*, *амбар*, *бунар*, *оџак*, *капија*, *топ*, *памук*, *боја*, *мајмун*, *аждаја*, *будала*, *бадава*, *бајат* итд. Неки турцизми су данас застарели: *пенџер* (прозор), *адет* (обичај), *авлија* (двориште), *мајдан* (рудник) и др.

Пошто су у великом аустријско-турском рату (1683–1699) учествовали на страни Аустрије, Срби су, пред жестоком турском одмаздом, а привучени обећањима аустријског цара, 1690. године у великом броју пребегли у тадашњу јужну Угарску (данашњу Војводину и јужну Мађарску). Ту Велику сеобу Срба предводио је патријарх Арсеније III Чарнојевић.

Насупрот званичним обећањима, Срби су у Хабзбуршкој монархији били изложени политичким, културним и верским притисцима. Да би се одупрли тим притисцима, Срби се обраћају за помоћ Русији, с којом су их, осим вере, спајали и сродан језик и традиционалне културне везе. Они траже пре свега помоћ у црквеним књигама и учитеље латинског и словенског језика.

У српскословенском, рускословенском и славеносрпском језику било је речи којих није било у народном језику. Неке од њих задржале су се и до данас: *случај, наставник, љубитељ, општина, клевета, савест, савет, недостатак, удовољити, вапити, безумни, бестидан, гнусан, духовни, непроходан, плодносан, подземни, свемогући, чудесан* итд.

У другој половини XVIII века, у складу с идејама просветитељства, обликује се идеја о потреби писања на народном језику <...> како би књижевност могла што корисније да послужи народу. Тај процес подржан је и истим таквим процесом у Русији.